

VLASBEWERKING IN VROEGER TIJD

Uit mijn jeugdijaren, zo'n 70 jaar geleden, herinner ik me nog vrij goed, de gang van zaken bij de vlasbewerking. Men begon met het goed bewerken van de grond in de maand maart. Men nam voor het zaaien van vlas een stukje zuivere grond: onkruid mocht er niet in groeien, omdat dit er lastig uit te krijgen was en het beslist niet goed was als dit tussen het vlas groeide. De grond mocht niet te vet zijn, omdat het vlas dan "er neer ging" (= tegen de grond viel) en dan zou de draad niet meer sterk genoeg zijn. De zaaitijd was eind maart, op het laatste begin april. Men zorgde voor goed lijnzaad. Best vlas kon een meter hoog worden en er kon erg veel lijnzaad aan komen.

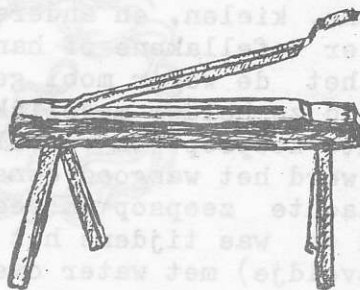

Is het vlas rijp, dan wordt het geplukt, niet gemaaid zoals graan, want dan zou men veel zaad verliezen omdat het zich boven ver uiteen spreidt. Heeft men het geplukt, dan wordt het tot "busselkes" (dunne bossen) gebonden met stro. Vervolgens laat men het goed drogen en dan kan het gereept worden, dat wil zeggen: gedorst. Is het zaad er afgehaald, dan

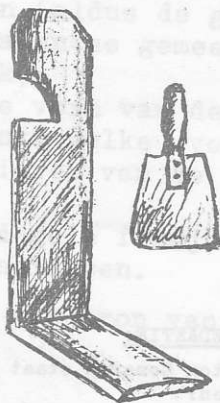
bindt men het opnieuw met wat stro in iets kleinere bosjes en dan gaat het vlas in de root, in diep water, zodanig dat het vlas helemaal onder water blijft. Men legt er daarom wat hout en stenen bovenop en laat het vlas zo ongeveer drie weken in het water zitten. De bast komt dan helemaal los te zitten.

Men haalt daarna het vlas uit het water met een haak, laat het een beetje uitzakken en dan wordt het gespreid. Dit kan men het beste doen in een wei. Men spreidt het uit in rijen en het wordt goed "gif" (= gelijk, ordelijk) gehouden. Is het vlas goed droog, dan raapt men het weer op en bindt het opnieuw met strobandjes tot bussels. Het wordt dan binnen bewaard, want het mag niet meer nat worden. Bij gedeelten wordt het daarna in de bakoven gelegd, meestal na het brood bak-

ken (zoals bekend bakten de boeren vroeger alle brood voor het gezin zelf in grote bakovens), want dan was de oven toch heet en kostte het geen extra stookhout. Het vlas bleef een dag of vier in de oven en was dan kurkdroog. Het werd vervolgens gebraakt op een braak. Een braak is een boom van ongeveer twee meter lang met twee grote gleuven er in. Daar werd het vlas met kleine beetjes tussen geklemd en zo werden de buitenstengels gebroken. Als dat gebeurt is, moet het vlas gezwonkt worden d.i. het verwijderen van de bast, die er door het braken los in is komen hangen. Dit zwoongen gebeurt met een zwongstapel en een slager bij mij thuis hadden ze een zwongmachine, die gedraaid moest worden: dit apparaat leek op een molen met acht slagers er aan. Is het vlas helemaal ontdaan van de bast, dan komt de hekel er aan te pas. Het vlas wordt met kleine beetjes door de hekel (een plank met ijzeren pinnen) getrokken, zodat het netjes wordt. Het ruwe, grove vlas wordt later tot touw verwerkt en het allerfijnste op het spinnewiel tot garen gesponnen.

de vlasbraak

zwongstapel en slager

Had men een partij garen gesponnen en op de haspel tot strengen (= strengen) verwerkt, dan ging men er mee naar een thuiswever, die er een stuk "goed" (= textiel) van weefde, een zogenaamd web. Heeft men dat web weer thuis gekregen, dan wordt het gekookt in een pot water met wei-as. Deze wei-as wordt bij de eerste keer koken als zeep gebruikt om het linnen wit te maken. Vervolgens wordt het web gekookt

in water met gewone zachte zeep. Het linnen wordt zo helder wit en het is zeer sterk. Er worden dan hemden, schorten, lakens, kielen, en andere kledingstukken van gemaakt. Als men er tafellakens of handdoeken van wilde maken, dan liet men het de wever mooi geblokt weven. Men wilde het linnen altijd zo helder mogelijk hebben. Het werd flink gekookt in zachte zeepsop en vervolgens gebleekt in de zon. Na enige tijd werd het wasgoed eens omgelegd en later opnieuw gekookt in zachte zeepsop en weer gebleekt. Als het niet regende werd de was tijdens het bleken (op de bleek of een ander grasveldje) met water overgoten.

Men kreeg tenslotte bijzonder goed, sterk en helder wit linnengoed, maar.....men moest niet terugschrikken voor het vele werk.

A. van der Wijst - van den Berk
De Haag 50, Gemert

NOOT VAN DE REDAKTIE:

Over "het kanton Gemert" staat in een kalender voor het jaar 1799-1800 o.a. geschreven:

- de gronden van dit kanton zijn licht en zandig ; men verbouwt er veel
- vlas, waarvan men fijn en uitstekend linnen maakt, voor zes Hollandse
- guldens de el van de beste kwaliteit.

(Annuaire historique et statistique consacré au département de la Roer par le citoyen Wasserfall, administrateur central. An VIII de la Rep.)

